

Het taalvacuum

Waarop baseren we onze keuzes voor de toekomst? Op beelden en ervaringen uit het verleden of op nog niet beleefde beelden van die toekomst? Het laatste blijkt lastig. Want wat doen we eigenlijk met beelden van werelden of situaties die we niet ervaren hebben? Blijven het abstracties? Beïnvloeden ze ons handelen? En hoe dan? Door ons te inspireren, andere besluiten te laten nemen of ...?

Gebeurt dat expliciet of juist impliciet? Met andere woorden wordt het geregeld door ons onderbewuste, of sturen we daar bewust op?

Het laatste zou natuurlijk mooi zijn. Want dat maakt ons tot een bewuste medecreator van de toekomst. In het andere geval ontvouwt zich de toekomst als een soort van lot of toeval aan ons en kunnen wij slechts bewust reageren op wat zich voordoet.

Om bewust te kunnen handelen is minimaal een concreet beeld nodig van een toekomst, maar liever daarnaast ook taal. Die twee samen verschaffen het bewustzijn toegang tot een nog niet ervaren situatie.

Echter, dan begint het probleem eigenlijk pas. Als je besluiten wilt nemen in het nu, die rekening houden met die toekomst dat blijkt in veel gevallen de taal te missen die daarbij past. En daarmee kunnen we vervallen tot handelingsonbekwaam. Niet omdat we niet weten, maar omdat we geen woorden hebben. Er ontstaat, zoals ik het noem een taalvacuüm.

Wit

Het wit tussen de regels
Ook het wit tussen woorden

Dat is iets anders dan
'daar staat niets'
of
'daar gebeurt niets'

Wit wordt gezien
omdat het op papier
niet alleen is

Vergezeld geeft wit richting aan ogen

Richting lijkt er ook altijd
Te zijn als je gewoon
Om je heen kijkt; toch hoeft
Er niet speciaal iets te gebeuren

Dat is het verschil met papier:
Zolang er wit is
Volgen er meestal wel
Scènes of gebeurtenissen

Wit is een oude meester

K. Schippers

Op dat moment zijn er twee mogelijkheden: besluiten vertalen naar oude taal, of nieuwe taal verzinnen die past bij het nog niet eerder ervaren beeld. En beide oplossingen hebben zo hun voors en tegens.

Oude taal heeft als nadeel dat de kans groot wordt dat daarmee de besluiten zelf eigenlijk niet passen bij het nieuwe beeld. Handig is dat iedereen denkt de bedoeling te begrijpen.

Nieuwe taal is lastig omdat de ander waarschijnlijk niet (meteen) begrijpt wat bedoeld wordt. Dus dat vraagt om heel wat extra reflectie en toelichting op de eigen achterliggende denkbeelden. En dat kost tijd. Veel tijd. Voordeel is natuurlijk dat vernieuwing een kans krijgt. En dat het nemen van verantwoording daarvoor mogelijk wordt. Immers het eigen denken en de onvolkomenheden daarvan zijn expliciet. Uitwisseling daarvan zorgt voor een steeds groeiende variatie aan te bewandelen wegen en denkrichtingen naar één en hetzelfde beeld van de toekomst. In het denken én in het benoemen daarvan ligt de mogelijkheid om medecreator te zijn. Het zijn onze waarden (individuele en universele) die uiteindelijk de keuzes bepalen.

Daar is ruimte voor nodig, om op zoek te gaan naar de ideeën en redeneringen die ten grondslag liggen aan het professionele handelen van onszelf en anderen. Er is ruimte nodig om na te denken over de woorden die we gebruiken om onze acties te rechtvaardigen, tegenover praktijkgenoten en tegenover onszelf. Er is ruimte nodig om te onderzoeken wat de denkpatronen zijn, de onderliggende waarden, de dominante beelden die onze waarneming kleuren en ons doen en laten sturen.

J. Kessel en E. Boers in: Vrije ruimte, filosoferen in organisaties

Nieuwe taal is dus nodig om betekenis te geven aan die nog niet ervaren beelden van de toekomst zodat we achtereenvolgens in staat zijn om:

- Beelden en verhalen te creëren over de weg tussen nu en de verre toekomst (in een taal die gaat over proces, denkbeelden en waarden)
- Handelingsbekwaamheid te ervaren
- Inhoudelijke en procesmatige besluiten te kunnen nemen
- Daar vervolgens beleid of handelen op te baseren.

'Alle levende systemen die we kennen – het weer, het ecosysteem, mierenhopen, bijenkorven, de mens, de effectenbeurs, de financiële wereld – zijn complexe aanpassingssystemen. Het is een cruciaal element in de definitie van deze systemen dat materie, energie en informatie er vrij doorheen kunnen stromen, dat ze van binnenuit zijn georganiseerd en functioneren op de rand van chaos. Pogingen dergelijke systemen onder controle te brengen, te beheersen, vernietigt de creativiteit en de dynamiek.

Waarden brengen dingen in beweging zodat er iets gebeurt. Onze hoogste waarden zijn een kenmerk van ons menszijn en leggen het degelijk fundament voor het soort ondernemingen dat de beste potenties van mensen voortbrengt. Intelligente waarden (IQ) geeft mensen de mogelijkheid met de regels om te gaan, emotionele intelligentie geeft hen zelfinzicht en inzicht in de ander, spirituele intelligentie (SQ) is het unieke vermogen tot het maken van morele keuzes en begrijpen van diepere betekenissen. SQ stelt mensen in staat paradigma's te maken of te breken en te vervangen door nieuwe. SQ is een complexe aanpassingsintelligentie op de rand van chaos.'

Uit: Spirituele waarde, van Danah Zohar

In de praktijk gebeurt het zelden dat lange termijn plannen geschreven zijn in (deels) nieuwe taal. Meestal is het lange termijn perspectief een optelling van wat al bekend is. Van wat al eerder was. Wat al ervaren is, maar dan groter, of kleiner. Bij voorbeeld: minder criminaliteit, meer omzet, groter markt aandeel. Allemaal aanpassingen of bijstellingen van wat al was.

En daarmee baseren we ons op het ervaren en bekende verleden. En niet op wat kan zijn, of wat kan ontstaan.

Dat wil niet zeggen dat er dan niets nieuws ontstaat, alleen zijn wij daarin slechts de onbewuste en niet verantwoorde-lijke creator.

Door iets meer tijd te nemen, te zoeken naar nieuwe taal en beelden, en door die te willen uitwisselen met anderen kunnen we een sprong maken tot bewust medecreaterschap van de toekomst. Een kleine moeite zou ik zeggen...

Godelieve Spaas, mei 2005